

O'ZBEKISTON IQLIMI VA SUV RESURLARI

Umurzoqov Shahboz

Guliston davlat universiteti 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: *O'zbekiston Markaziy Osiyoning qurg'oqchil hududida joylashgan bo'lib, keskin kontinental iqlim sharoitiga ega. Yog'in-sochinning kamligi, bug'lanish darajasining yuqoriligi hamda iqlim o'zgarishining kuchayib borishi suv resurslarini mamlakat barqaror rivojlanishining eng muhim omillaridan biriga aylantirdi. Ushbu maqolada O'zbekiston iqlimining asosiy xususiyatlari, yuzaki va yer osti suv resurslarining shakllanishi hamda hududiy taqsimlanishi, suvdan foydalanish holati va suv tanqisligi bilan bog'liq ekologik muammolar tahlil qilinadi. Shuningdek, transchegaraviy daryolarning ahamiyati, iqlim o'zgarishining ta'siri va barqaror suv boshqaruvining zarurligi yoritib beriladi.*

Kalit so'zlar: *O'zbekiston iqlimi; keskin kontinental iqlim; iqlim zonolari; atmosfera yog'inlari; havo harorati; iqlim o'zgarishi; suv resurslari; yer usti suvlari; yer osti suvlari; Amudaryo va Sirdaryo havzalari; suv tanqisligi; suv balansining buzilishi; sug'oriladigan dehqonchilik; suvdan oqilona foydalanish; suv xo'jaligi; gidrologik rejim; transchegaraviy suv resurslari; ekologik muammolar; Orol dengizi inqirozi.*

Abstract: *Uzbekistan is located in the arid zone of Central Asia and is characterized by a sharply continental climate. Limited precipitation, high evaporation rates, and increasing effects of climate change have made water resources one of the most critical factors for sustainable development. This article examines the main climatic characteristics of Uzbekistan, the formation and distribution of surface and groundwater resources, current patterns of water use, and major environmental challenges related to water scarcity. Special attention is given to transboundary rivers, climate change impacts, and the importance of sustainable and integrated water resource management.*

Keywords: *Climate of Uzbekistan; sharply continental climate; climatic zones; atmospheric precipitation; air temperature; climate change; water resources; surface water; groundwater resources; Amu Darya and Syr Darya basins; water scarcity; water balance disruption; irrigated agriculture; rational use of water; water management; hydrological regime; transboundary water resources; environmental problems; Aral Sea crisis.*

KIRISH

Suv resurslari O'zbekiston iqtisodiy rivojlanishini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Milliy iqtisodiyotning muhim tarmog'i bo'lgan qishloq xo'jaligi sug'orishga kuchli darajada bog'liq. Aholi sonining tez o'sishi, sanoat rivoji va iqlim o'zgarishi cheklangan suv resurslariga bo'lgan bosimni kuchaytirmoqda. Shu sababli iqlim va suv resurslarini birgalikda o'rganish samarali rejalashtirish va barqaror rivojlanish uchun muhimdir.

O'zbekiston iqlimi keskin kontinental bo'lib, haroratning keskin o'zgarishi bilan ajralib turadi. Yoz fasli uzoq, juda issiq va quruq bo'lsa, qish nisbatan sovuq kechadi.

Quyosh radiatsiyasining yuqoriligi va havoning quruqligi bug'lanish jarayonini kuchaytirib, suv resurslarining kamayishiga sabab bo'ladi.

O'zbekistonda yog'in-sochin yil davomida va hududlar bo'yicha notekis taqsimlangan. Yog'inning asosiy qismi qish va bahor fasllariga to'g'ri keladi, yozda esa deyarli yog'in kuzatilmaydi. Bu holat vegetatsiya davrida suv tanqisligining kuchayishiga olib keladi.

O'zbekistonning asosiy suv resurslari Amudaryo va Sirdaryo daryolari hisoblanadi. Yer osti suvlari, ayniqsa cho'l va chekka hududlarda ichimlik suvi ta'minotida muhim o'rin tutadi. Biroq suvdan ortiqcha foydalanish va ifloslanish yuzaki hamda yer osti suvlarining sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Iqlim o'zgarishi O'zbekistonda suv tanqisligini yanada kuchaytirmoqda. Haroratning oshishi bug'lanishni kuchaytiradi, muzliklarning qisqarishi esa daryolar oqimining kamayishiga olib keladi. Bu jarayonlar qishloq xo'jaligi, ekologik tizimlar va suv xavfsizligi uchun jiddiy xavf tug'diradi.

XULOSA

O'zbekiston uchun suv resurslarini barqaror boshqarish strategik ahamiyatga ega. Suvni tejovchi texnologiyalarni joriy etish, integratsiyalashgan suv boshqaruvi va mintaqaviy hamkorlik suv tanqisligini bartaraf etish hamda uzoq muddatli rivojlanishni ta'minlashning muhim shartidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Ekologiya vazirligi. Atrof-muhit holati bo'yicha milliy hisobotlar.
2. Alimuhamedov A., To'xtayev A. O'zbekiston tabiiy geografiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
3. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Suv resurslari bo'yicha statistik ma'lumotlar.
4. FAO. Markaziy Osiyoda suv resurslari va qishloq xo'jaligi.
5. UNEP. Markaziy Osiyoda iqlim o'zgarishi va suv resurslari.